

Stor praktkrinlav *Parmotrema arnoldii*

Rødlistet art

faktaark

Stor praktkrinlav er en stor og gråfarget bladlav som bare er kjent fra to steder i Norge, Skardås der den ble funnet første gang i 1905 og en nylig oppdaget forekomst i et nærliggende område. Registreringer i 1993 viste at arten fantes i to delpopulasjoner med til sammen ca 50 lavthalli. Status for forekomsten er ukjent i dag. Arten har en suboseanisk utbredelse og vokser i Norge over moser på sure bergvegger i lysåpen bjørkeskog med høy luftfuktighet.

Status
Kategori kritisk truet (CR) på Norsk rødliste for arter 2010.

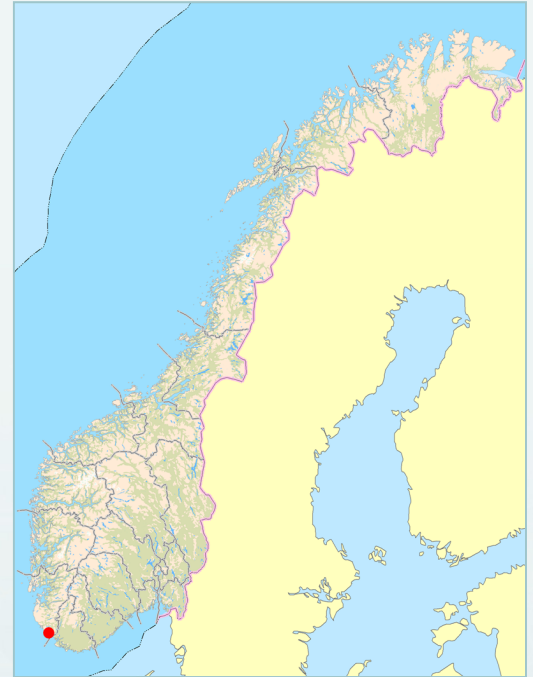
Kjennetegn

Stor praktkrinlav er en forholdsvis stor bladlav med thallus som kan bli opp til 20 cm i diameter. Arten vokser nokså løst festet til underlaget med 1-2 cm brede kantlober som er bøyd opp fra underlaget. Oversiden av thallus er lyst grå, mens undersiden er svart med lange, enkle rhiziner, unntatt i en bred sone langs ytre del av thalluskanten, som er brun og uten rhiziner. Langs kanten av thallus har den karakteristiske lange og svarte cilier som er 1-3 mm lange. Den har linjesoral langs thalluskanten eller hodesoral på korte, smale sidelobes. Apothecier er ikke kjent fra norsk materiale. Fotobiont er en grønnalge av Trebouxia-type. Arten inneholder atranorin i barken. Denne lavsyren gir en K+ gul fargereaksjon. I marginen har den alectoronsyre og alfa-collatolsyre. Marg og soredier reagerer Pd-, K-, KC+ rødt, C-, UV+ hvitt.

Overfladisk kan laven kanskje minne om papirlav *Platismatia glauca*, men denne har som regel smårusete thalluskant, har isidier og mangler cilier i kanten. Mest ligner den på liten praktkrinlav *Parmotrema chinense*, men denne arten er mindre, har smalere kantlober, inneholder andre lavsyrer (stictinsyre) og reagerer PD+ oransje, K+ gul, KC- og UV-. Dessuten er ciliene i kanten vanligvis noe kortere. Hårkrinlav *Parmotrema crinitum* er mindre og har smalere lobes. Den har dessuten isidier, og samme lavsyrer og fargereaksjoner som liten praktkrinlav.

Utbredelse

I Norge er stor praktkrinlav bare kjent fra to steder, Skardåsen ved Rekefjord i Sokndal kommune i Rogaland, som er den klassiske lokaliteten, samt en nylig oppdaget lokalitet i nærheten. Dette er også de eneste kjente forekomstene i

Eneste kjente forekomst av stor praktkrinlav i Norge.

hele Norden. Arten er knyttet til områder med oseanisk klima, og forekomsten i Norge ligger i boreonemoral vegetasjonssone og den sterkt oseaniske vegetasjonssesksjonen. Høyden over havet er 130-150 m. I Europa for øvrig har stor praktkrinlav sin hovedutbredelse langs vestkysten av kontinentet og i de oseaniske delene av fjellkjedene i sentral-Europa. Den er også registrert i Makaronesia og på østkysten av Svartehavet i Tyrkia. Ellers finnes den i Nord-Amerika, Sør-Amerika og New Zealand. I Asia er den rapportert fra Korea.

Biologi

Stor praktkrinlav er en suboseanisk lav som bare forekommer i områder med høy og hyppig nedbør. Arten vokser i Norge over moser på sure steinblokker og bergvegger i nordvendt skråning i lysåpen, glissen bjørkeskog. Det er fra tidligere også angitt spredte observasjoner på trestammer i lokaliteten, men dette kan skyldes forveksling med liten praktkrinlav. I området hvor den er funnet er det også registrert en rekke andre oseaniske lavarter, som blant annet kort trollskjegg *Bryoria bicolor*, piggtrollskjegg *Bryoria smithii*, praktlav *Cetrelia olivetorum*,

Nærbilde av stor praktkrinlav *Parmotrema arnoldii*.

eikelav *Flavoparmelia caperata*, grå buktkrinlav *Hypotrachyna laevigata*, skoddelav *Menegazzia terebrata*, liten praktkrinlav *Parmotrema chinense*, hårkrinlav *Parmotrema crinitum*, skrukkelav *Platismatia norvegica*, gullprikklav *Pseudocyphellaria crocata*, kystprikklav *Pseudocyphellaria norvegica*, grynorelav *Sticta limbata* og kyststry *Usnea fragileszens*. Flere av disse er også rødlistet.

I Europa og andre deler av artens utbredelsesområde opptrer stor praktkrinlav gjerne over mose på stammer av ulike løvtrær. Arten tolererer tilsynelatende ikke skyggefulle voksesteder og felles for mange angivelser av voksested er lyse og åpne løvskoger. Da stor praktkrinlav kun er kjent fra to lokaliteter i Norge vet vi forholdsvis lite om artens habitatkrav basert på norske forhold, men vi antar de ligner på de forholdene man finner på vestkysten av Storbritannia. Her vokser stor praktkrinlav i forholdsvis lysåpne og konstant humide, gamle løvskoger med lang kontinuitet i økologiske

forhold. Oversiden av mosedeckte greiner av løvtrær, særlig eik og selje, i lite påvirkede løvskoger og gammel krattskog angis som et viktig voksested, men den skal også finnes i røsslynghei. Andre voksesteder som nevnes fra sentral-Europa er oppsprukket bark av eik i lysåpne, fuktige eike- og bøkeskoger. Den kan også vokse på kvister av edelgran og gran i fuktige skogsmiljøer, gjerne langs bekker eller nær fossefall. I Italia vokser den i svært fuktige bøkeskoger. I Nord-Amerika synes den å ha videre substratkrav og den forekommer på ulike treslag, sjelden også på berg.

Bestandsstatus

Første gang stor praktkrinlav ble funnet i Norge var i 1905, da den ble samlet av J. Havås ved Skardås i Sokndal kommune, Rogaland fylke. Lokaliteten er senere besøkt ved flere anledninger, blant annet i 1993. Da besto forekomsten av to delpopulasjoner på til sammen ca 50 lavthalli. Lokaliteten ble oppsøkt i 2008 og en liten forekomst ble funnet. Imidlertid ble kun deler av lokaliteten undersøkt. I 2009 ble arten ikke funnet, slik at status for arten på den klassiske lokaliteten i dag er usikker. I 2006 ble stor praktkrinlav funnet på en ny lokalitet ca 3 km unna. Forekomsten var liten, men antas fortsatt intakt.

Da stor praktkrinlav foretrekker lysåpne voksesteder regnes granplanting og gjengroing av bjørkeskogen som negative påvirkningsfaktorer på lokaliteten. Nedre del av lia i Skardåsen består i dag av et plantefelt med gran. Generelle effekter av fragmentering og liten populasjonsstørrelse, inkludert arealreduksjon av leveområdet antas også å være en trussel for arten. Opplysninger fra Nord-Amerika indikerer at stor praktkrinlav trolig er lite tolerant for sur nedbør. Den synes å være sjelden mange steder og den står oppført på rødlistet i flere land, blant annet i Storbritannia, Tyskland, Sveits og Østerrike. Også i mange delstater i Nord-Amerika regnes den som sjelden.

Referanser

- Degelius, G. 1933. Lichenologiska bidrag. V. Fynd av sällsynta Parmelia-arter. - Bot. Not. 1933: 509-519.
- Degelius, G. 1935. Das ozeanische Element der Strauch- und Laubflechtenflora von Skandinavien. - Acta phytogeogr. suecica 7: 1-411.
- Du Rietz, E. 1924. Kritische Bemerkungen über die Parmelia perlata-Gruppe. - Nyt Mag. Naturvidensk. 62: 63-82.
- Gaarder, G., Jordal, J.B., Fjeldstad, H. & Johnsen, J.I. 2010. Supplerande kartlegging av naturtyper i Rogaland i 2009. Fylkesmannen i Rogaland, Miljøvernavdelingen Rapport 2010: 3:1-161.
- Hale, M.E., Jr 1965. A monograph of Parmelia subgenus Amphigymnia. - Contrib. U.S. Natl. Herb. 36(5): 193-358.
- Hale, M. E., Jr 1974. New combinations in the lichen genus Parmotrema Massalongo. - Phytologia 28: 334-339.
- Hasselrot, T. E. 1942. Till kännedomen om busk- och bladlavfloran i sydligaste Norge. - Bot. Not. 1942: 279-307.
- Havaas, J. J. 1909. Beiträge zur Kenntnis der west-norwegischen Flechtenflora. - Bergens Museums Aarbog 1909. No. 1: 1-36.
- Jørgensen, P. M. 1996. The oceanic element in the Scandinavian lichen flora revisited. - Symb. bot. upsal. 31: 297-317.
- Krog, H., Østhagen, H. & Tønsberg, T. 1994. Lavflora. Norske busk- og bladlav. - Universitetsforlaget, Oslo.
- Purvis, O.W. & James, P.W. 1992. Parmelia Ach. (1803). I: Purvis, O. W., Coppins, B. J., Hawksworth, D. L., James, P. W. & Moore, D. M. (red). The Lichen Flora of Great Britain and Ireland. - Natural History Museum Publications & British Lichen Society, London, ss. 421-437.
- Schauer, T. 1965. Ozeanische flechten in Nordalpenraum. - Port. Acta Biol. Ser. B 8: 17-229.

Lenker

<http://nhm.uio.no/lav>